

Išvykstančių
studijuoti į užsienį
finansavimo
modelio
parengimas

Esamos situacijos
analizė

Paulius Simanavičius, Tadas Šakūnas
KURK LIETUVAI

Turinys

1. Esama situacija - įvadas	3
1.1. Teisinė bazė	3
1.2. Buvusi teisinė situacija	4
1.2.1. Buvusios redakcijos privalumai ir trūkumai	5
1.3. Esama teisinė situacija	5
1.3.1 Švietimo sferoje	5
2. Studijos Lietuvoje	8
2.1. Studijų vertinimas	8
2.1.1. Studijuojančių skaičiaus kaita	10
2.2. Prestižinio universitetas samprata	11
3. Šalies Žmogiškieji ištekliai	14
3.1. Nacionalinė žmogiškųjų išteklių stebėseną	14
3.2. Žmogiškųjų išteklių trūkumas	14
3.3. Švietimas	16
4. Nauda ir iššūkiai studijuoti užsienyje	18
Literatūra	20
Priedai	22

Trumpiniai:

ES – Europos Sąjunga

LMA -Lietuvos mokslų akademija

LMT - Lietuvos mokslų taryba

LKDK - Lietuvos kolegijų direktorių konferencija

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė

LURK - Lietuvos universitetų rektorių konferencijos

LSS - Lietuvos studentų sąjunga

LR - Lietuvos Respublika

MGL – Minimalus gyvenimo lygis

MOSTA - Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras

MTEP – Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

MSI - Mokslo ir Studijų Įstatymas

SKVC - Studijų Kokybės Vertinimo Centras

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

TSK - Tarptautinių Studijų komisija

TUI – Tiesioginės užsienio investicijos

ŠMPF - Švietimo Mainų ir Paramos Fondas

ŪM – Ūkio ministerija

ESAMA SITUACIJA

Lietuva yra tarp pirmaujančių Europos sąjungoje pagal piliečių skaičių, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, tačiau mūsų mokslo tarptautiškumo lygis yra pakankamai žemas. Eilę metų besitęsiant švietimo sistemos reformai, situaciją atspindi ir aukštojo mokslo būklė. Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis Lietuvos švietimo kokybė krinta, o žmogiškasis kapitalas tampa nepakankamu patenkinti darbo rinkos poreikius.

Lietuvos žiniasklaidoje ir viešose diskusijose vis garsiau kalbama apie trūkstamų specialistų skaičių ir didėjantį protų nutekėjimą. Problema yra kompleksinė – apimanti tiek darbo rinką tiek švietimo sektorių tiek emigraciją. Remiantis Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indekso duomenimis 43% respondentų aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumą įvardino kaip labiausiai verslą ribojantį faktorių, (Investor's forum 2016). Tuo tarpu mokslininkai vis dažniau kalba apie trūkstamą tyrėjų skaičių ir neišnaudotas verslo ir akademijos sinergijas. Atliekami aukštųjų mokyklų studijų programų vertinimai byloja apie netolygų studijų kryptių vystymąsi ir nepakankamą mokslinę bazę, taip pat yra jaučiamas kai kurių specialybių studentų trūkumas.

Lietuvoje egzistuoja nemažai paramos studentams formų. Dauguma jų yra skirtos studijuojantiems Lietuvos aukštosiose mokyklose. Tokia parama, siekiantiems išvykti studijuoti į užsienį apsiriboja vos keletu programų, neskaitant Erasmus+.

Lietuva nesuteikia paramos studentams, kurie aukštąjį išsilavinimą norėtų įgyti užsienyje, bet tam neturi finansinių galimybių. Liūdina nedidelis skaičius programų skatinančių reemigraciją ir talentų pritraukimą.

1. Esama situacija - įvadas

1.1. Teisinė bazė

Siekiant įvertinti valstybės politiką studijų užsienyje klausimu, reikia atsižvelgti į buvusią ir esamą situaciją remiantis teisės aktais. Įstatymai ir poįstatyminiai aktai sudaro sąlygas išnagrinėti, kaip keitėsi administruojamos programos, jų valdytojai ir apimtis. Poįstatyminių aktų pakeitimai ir redakcijos gali parodyti, kaip

įgyvendinta tvarka buvo tobulinama ir kokiais principais remiantis buvo daromi pakeitimai administraciniuose mechanizmuose.

1.2. Buvusi teisinė situacija

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV) rėmė gabių Lietuvos studentų, jaunųjų mokslininkų, menininkų ir pedagogų rengimą užsienyje tolesniam darbui Lietuvos mokslo ir studijų bei kitose valstybės institucijose. Ši tvarka buvo patvirtinta 1996 metais lapkričio 13 d. nutarimu, pakeista 1998 m. birželio 12 d. ir išdėstyta nauja redakcija 2003 m. liepos 18 d. Lygiagrečiai buvo keičiami ir nutarimai dėl administruojančio organo - Valstybinės tarptautinių studijų komisijos (dabar Tarptautinių studijų komisija), sudėties ir nuostatų. 2007 m. liepos 4 d. LRV nutarimu buvo pakeista administruojanti institucija perleidžiant atsakomybę "Ministerijos įgaliotai institucijai". 2007 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl Valstybinių stipendijų ir išmokų mokslinėms stažuotėms skyrimo“ buvo kertinis nutarimas įtvirtinant, kad nuo 2007 m. liepos 20 d. ŠMM ministro įsakymu (komisijai pirmininkaus Švietimo mainų paramos fondas (ŠMPF), kuris pakeičia pirmininkaujančią Švietimo ir Mokslo Ministeriją (ŠMM)).

Pagal pirminį nutarimą (Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1996) konkurso tvarka buvo skiriamos 4 rūšių valstybinės stipendijos: Lietuvos Respublikos piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms užsienio valstybių mokslo ir studijų institucijose ir užsienio piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms Lietuvos mokslo ir studijų institucijose. Tai pat buvo skiriama lėšų pragyvenimui, minimalaus gyvenimo lygio (MGL) išraiška. Atsižvelgiant ir į sutartyse numatytas sąlygas galėjo būti skiriama pinigų ir kitoms išlaidoms (piliečių kelionės į studijų, stažuotčių vietą ir atgal, privalomojo sveikatos draudimo, apgyvendinimo) padengti. Į paramą galėjo pretenduoti pagrindinių studijų studentai, magistrantai ir doktorantai, o taip pat pedagogai ir mokslininkai. Atskirai buvo skiriamos išmokos Lietuvos Respublikos mokslininkams dalyvauti tarptautiniuose renginiuose. Stipendijos buvo skiriamos Valstybinės tarptautinių studijų komisijos teikimu dvejais atvejais: 1) tarpvalstybinių sutarčių, akademinio mobilumo programų pagrindu siunčiamus į užsienį piliečius ir 2) studentus, mokslininkus ir dėstytojus, laimėjusius Švietimo ir mokslo ministerijos skelbtus konkursus užsienio valstybių pasiūlytomis stipendijoms ar tų valstybių finansuojamoms vietoms mokslo ir studijų institucijose gauti. Remiantis vėlesne redakcija (Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1998) bakalauro nutarta nebefinansuoti, tačiau praplėsti stipendijų apimtį siunčiant studentus išvykusius studijuoti savarankiškai studijų programose, kurios yra įtrauktos į prioritetinių studijų užsienyje sričių sąrašą. Šioje vietoje reikia pažymėti, kad tiek 1996, 1998 tiek ir 2003 metų nutarimų redakcijose valstybinės stipendijos LR piliečių studijoms užsienio valstybių mokslo ir studijų institucijose buvo skiriamos pagal tarptautines sutartis ir Lietuvos

Respublikos ir užsienio valstybių pasirašytus susitarimus. Sutarčių skaičius, kurių būta virš trisdešimties, apribojo šalių kuriuose yra universitetai skaičių ir studijų programų įvairovę, taip užkertant galimybes stipendijas gauti to vertiems kandidatams, kurių pasirinkta studijų programa ir universitetas nepateko į šiuos sąrašus. Pats administracinis procesas taip pat buvo apsunkintas, kadangi kiekviena sutartis turėjo skirtingas sąlygas ir reikalavimus, kurias administruojantys darbuotojai turėjo tvarkyti atskirai.

1.2.1. Buvusios redakcijos privalumai ir trūkumai

Antroji redakcija jau buvo šiek tiek orientuota ir į vidaus specialistų poreikius. 1998 redakcija numatė, kad visos stipendijos turi būti skiriamos atsižvelgiant į specialistų poreikio prognozę. Nutarimu buvo praplėstos ir galimos naudos akademijai, atskirais punktais buvo pažymėta, jog mokslinėms stažuotėms gali būti siunčiami tyrėjai iki 50 metų amžiaus, jei jie vyksta rinkti mokslinės medžiagos, kurios Lietuvoje gauti neįmanoma, o taip pat ir tyrimams ir eksperimentams atlikti, jei Lietuvoje nėra tam sąlygų. Vis dėlto, poįstatyminiuose aktuose nebuvo numatyti grįžimo mechanizmai. Grįžimo arba grąžinimo mechanizmai plačiaja prasme numato tvarką pagal, kurią stipendijos gavėjui būtų suteikiama visa būtina informacija ir teisinė, techninė pagalba, kurios dėka jis galėtų grįžti ir sėkmingai integruotis į visuomenę ir darbo rinką. Būtent paskutinis faktorius ir yra vienas svarbiausių siekiant, ne tik pilnai išnaudoti studijų metu įgytas žinias, sukauptą socialinį kapitalą, bet ir valstybei gauti naudą už suteiktą stipendiją ir susigražinti studentą atgal į šalį.

1.3. Esama teisinė situacija

1.3.1 Švietimo sferoje

Šiuo metu Mokslo ir studijų įstatyme (MSĮ) yra nustatyta, jog valstybė skiria stipendijas tik dalinėms studijoms užsienyje. Poįstatyminiai aktai, kuriais numatoma nauja tvarka įsigaliojo nuo šių metų. 2016 metais rugpjūčio 11d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymui buvo pridėtas tvarkos aprašas „Dėl valstybės paramos teikimo studijoms, akademiniam mobilumui ir lituanistiniam švietimui Lietuvoje ir užsienyje“. 2017 m. sausio 25 d. LRV nutarimu 1996 metų ir vėlesnės redakcijos „Dėl valstybinių stipendijų ir išmokų studijoms ir mokslinėms stažuotėms skyrimo“ su visais pakeitimais ir papildymais buvo pripažintos netekusiomis galios. Remiantis šiais teisės aktais galimybės gauti paramą studijoms užsienyje tampa labai ribotos. Nepaisant to studentai gali laisvai naudotis Europos sąjungos (ES) ERASMUS+ teikiamomis galimybėmis, kurios deja taip pat turi apribojimus šalių ir studijų atžvilgiu.

Įstatymu reglamentuota parama dalinėms studijoms pagal LR [įsakymą](#) stipendija pragyvenimui ir išmoka kelionėms kaip ir konkrečios paramos kryptys ir teikimo sąlygos kol kas nėra patvirtintos. Todėl šiuo metu galima tik išmoka kelionei vykstantiems pagal patvirtintas užsienio valstybių mobilumo [programas](#) Lietuvai, kurių yra šešios: JAV „Fulbright“, Izraelio, Kinijos, Meksikos, Šveicarijos ir Turkijos programos. Specialistų poreikis, kuris per keletą dešimtmečių smarkiai pakito nebėra įtraukiamas į artimiausius planus susijusius su studijomis užsienyje. Tuo tarpu akademija taip pat prarado galimybę išsiųsti savo mokslininkus tobulintis į užsienį. Strateginėse valstybės gairėse yra numatoma, kad Lietuva stiprins savo aukštojo mokslo [tarptautiškumą](#). Vienas iš aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2017-2018 metų prioritetų yra išvykstamojo akademinio judumo stiprinimas, deja tam sudarytų sąlygų trūksta. Tiek šioje programoje tiek kituose teisės aktuose apsiribojama dalinėmis studijomis išnaudojant Erasmus+ ir NordPlus akademinį mainų programas bei jau minėtas tarpvalstybines (6) programas. Remiantis LR ŠMM ministro įsakymu „Dėl valstybės paramos teikimo studijoms, akademiniam mobilumui ir lituanistiniam švietimui Lietuvoje ir užsienyje“ stipendijų ir išmokų skyrimas vykstantiems dalinių studijų užsienyje yra apribotas iki 10 mėnesių trukmės laikotarpio. Pagal Bolonijos proceso įgyvendinimo nuorodas veikiančios Europos universitetai didžiąją dalį magistro studijų programų vykdo vienerius akademinis metus. Šiuo atveju išmoka 10 mėnesių laikotarpiui galėtų padengti magistro studijų laikotarpį.

Santrauka

- Tarptautinių studijų komisija veikia kaip stipendijų ir kitos paramos teikimo administracinis mechanizmas
- Būtina įtraukti valstybinį specialistų poreikį į skirstant stipendijas
- Nėra galimybių gauti finansavimo pilnomis studijoms užsienyje

STUDIJOS LIETUVOJE

Lietuvoje šiuo metu vykstant aukštojo mokslo reformai, siekiama geresnės kokybės švietime, tačiau dėl panaikintų finansavimo galimybių Nukenčia akademija ir tyrėjai. Mažėjantis studentų skaičius, aukštojo mokslo tarptautiškumo stoka - keletas garsiausiai eskaluojamų problemų Lietuvos švietime. Kyla klausimas, kaip išmatuoti studijų kokybę ir ar įmanoma įvertinti aukštosios mokyklos studijų lygį Lietuvos ir kitų pasaulio aukštųjų mokyklų atžvilgiu.

2. Studijos Lietuvoje

2.1. Studijų vertinimas

Pagal [UNESCO duomenis](#) pasaulyje yra beveik 12 tūkstančių studijuojančių lietuvių. Kas skatina studentus išvažiuoti studijuoti į užsienį? Priežastys, lemiančios studentų išvykimą, gali būti įvairios. Dauguma institucijų, kurios atlieka kokybės vertinimus, išvelgia galimas problemas aukštajame moksle. Toks jų vertinimas gali neigiamai veikti būsimų studentų pasirinkimus ir versti ieškoti galimybių tęsti studijas užsienyje. Taip pat ne paslaptis, jog Lietuvos universitetai pagal reitingus ne visada gali konkuruoti su kitais Europos universitetais.

Universitetų patrauklumas ir mokslo kokybė yra lyginama. Aukštojo mokslo institucijos dažniausiai yra lyginamos remiantis pasauliniais reitingais tokiais kaip: THE, QS, Shanghai. Dauguma Lietuvos universitetų nepatenka į tarptautinių reitingų pirmąsias vietas. Neskaitant keletos didžiausių Lietuvos universitetų universitetų, kiti Lietuvos universitetai nėra laikomi prestižiniais, o jų kokybė nėra vertinama pasauliniame kontekste. Pagal TIMES reitingus VU dalinasi 601-800 pozicijas, o KTU yra 1001+ pozicijoje. Reiktų pažymėti, jog reitingai neparodo tikrojo universitetų potencialo, bet prastos pozicijos atbaido užsienio studentus ir tuo pačiu verčia Lietuvos studentus ieškoti galimybių užsienyje. Anot, Studijų Kokybės Vertinimo centro ir ŠMM specialistų universitetus vertinti pagal žiniasklaidos priemonių sudarytus reitingus yra ydinga. Reitingai, nėra adekvatūs, skiriasi tarpusavyje ir nebūtinai atspindi tikrąją universiteto kokybę. Be kita ko, kai kurie universitetai investuoja į savo statistinių rodiklių gerinimą, idant reitinguose palypėtų aukščiau. Tokiu atveju yra rekomenduojama naudotis šalies, kurioje yra universitetas, aukštųjų mokyklų ar studijų kokybės vertinimo centrais, kurie gali suteikti objektyviausią aukštosios mokyklos ir jos administruojamų studijų vertinimą. Pagal [Pasaulio ekonomikos forumo duomenis](#) švietimo kokybės indikatoriuje Lietuva atsiduria 41 iš 137 pasaulio valstybių. Bendrame pasauliniame kontekste tokia vieta yra pakankamai aukšta, bet panagrinėjus giliau atsiveria probleminės sritys, susijusios su aukštuoju mokslu. Pasaulio ekonomikos forumo duomenys atskleidžia, jog Lietuva stipriai atsilieka nuo geriausių švietimo sistemos kokybės reitinge (81 vietoje)

Pagal MOSTA duomenis leidinyje - "[Lietuvos švietimas skaičiais 2016 metais](#)" Lietuvoje yra 46 magistro programos, kuriose studentų skaičius neviršija 5 studentų. Kyla klausimas, ar tokios programos yra labai specifinės ir dėl šios priežasties ruošia ribotą skaičių studentų ar tiesiog nėra populiarios ir studentų nesurenka. Dėl specifinių specialybių yra labai sunku vertinti programas. Analizuojant studijų populiarumą galima žiūrėti į aukštųjų mokyklų ir jų vykdomų

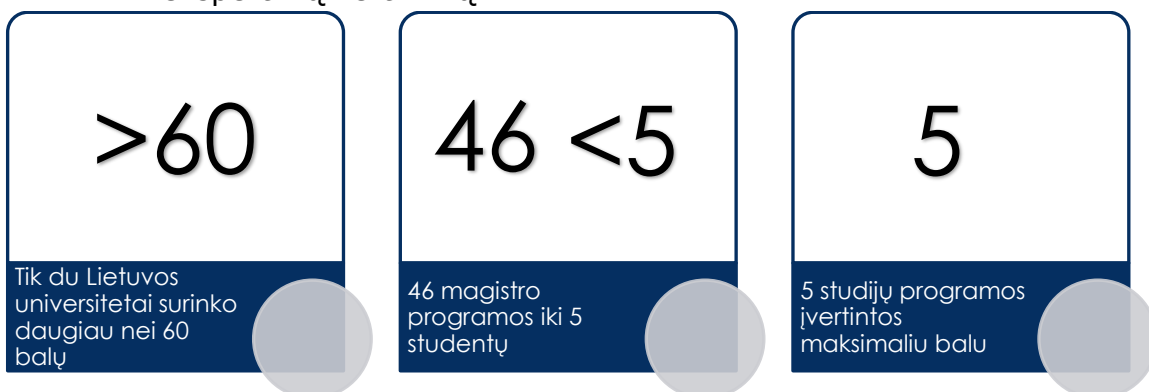
studijų krypčių vertinimus ir indikuoti, kad mažai vertinamas aukštųjų potencialas kai kuriose srityse gali turėti įtakos stojimų rezultatams.

2016 metais [MOSTA atliktoje universitetų potencialo analizėje](#) galime matyti Lietuvos universitetų stiprybes. Geriausiais Lietuvos universitetais buvo nustatyti Vilniaus Universitetas, Lietuvos Sveikatos mokslų universitetas ir ISM Vadybos ir Ekonomikos universitetas surinkę daugiau nei 60 balų. Šiuose universitetuose buvo ir stiprių ir silpnų sričių. Vilniaus Universitete labai gerai buvo įvertintos technologinių, fizinių ir biomedicininų mokslų studijų sritys (atitinkamai 77, 75, 70 balais). ISM Vadybos ir Ekonomikos universitetas yra stiprus ekonomikos srityje, kuri buvo įvertinta 62 balais. Lietuvos Sveikatos mokslų universiteto geriausia vertinamos buvo biomedicininės studijų kryptys, įvertintos 70 balų. Taip pat nors bendrai Kauno Technologijos universitetas nebuvo įvertintas "žalia" šviesa (aukščiausiu įvertinimu), bet jo vykdomos fizinės ir biomedicininės studijų kryptys buvo įvertintos 60 ir 69 balais. Taigi, matome, kad pavienės sritys Lietuvoje yra pakankamai stiprios ir turi daug potencialo stiprėti. Nors MOSTA nagrinėjami duomenys yra apibendrinti vis tiek galima teigti, jog humanitarinių mokslų sritis Lietuvoje gali susidurti su atitinkamomis problemomis.

Dar viena galima priežastis, kodėl studentai siekia išvažiuoti, tai prastas studijų programų, mokslinių centrų ir pačių aukštųjų mokyklų vertinimas. Studijų kokybės centro duomenimis tik 5 programos gavo aukščiausią įvertinimą. Taip pat pagal MOSTA duomenis ne visos aukštosios mokyklos vadovaujasi Europos aukštojo mokslo erdvės studijų kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis. Lietuvoje, nors ir yra daugiausia tyrėjų iš visų Baltijos šalių, bet jų mokslinis potencialas yra neišnaudojamas. Nors potencialo turime daug, bet yra labai mažas tarptautinių mokslinių publikacijų skaičius ([Pagal MOSTA komentara](#)).

Santrauka

- Lietuvos aukštosios mokyklos daugumoje tarptautinių reitingų neregistruoja tarp pirmaujančių universitetų.
- Yra 46 antrosios pakopos programų, kurios surenka iki 5 studentų.
- Pagal aukštųjų mokyklų potencialo analizę tik du universitetai surinko daugiau nei 60 procentų balų.
- Tik 5 studijų programos buvo įvertintos maksimaliu balu po ekspertinių vertinimų.

2.1.1. Studijuojančių skaičiaus kaita

Pagal [MOSTA duomenis](#) nuo 2012 iki 2016 metų įstojusiu skaičius kai kuriose srityse sumažėjo beveik trečdaliu. Nuo apytiksliai 30 tūkstančių iki 24 tūkstančių studentų. Beveik visose srityse buvo pastebėtas studentų skaičiaus mažėjimas. Tik fizinių ir biomedicininų mokslų srityse nuo 2012 iki 2016 buvo įvyko mažas teigiamas pokytis. Tai rodo šių studijų didėjančią patrauklumą. Žvelgiant į skaičius ir nemažėjantį valstybinių studijų krepšelių finansavimą MOSTA pastebi, jog į studijas yra priimami silpnesni studentai (pagal MOSTA [Lietuvos švietimas skaičiais 2017 apžvalga](#)).

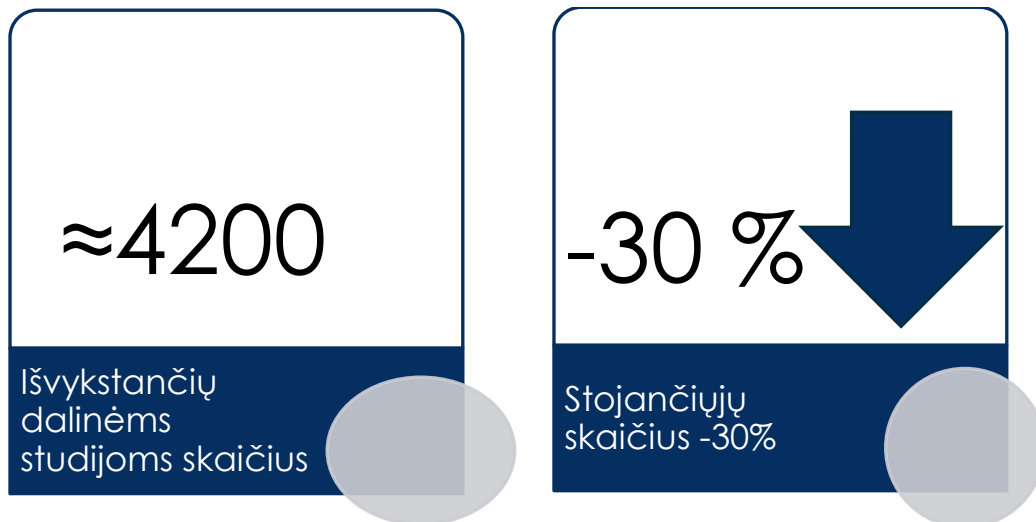
Abiturientų skaičius Lietuvoje mažėja metai iš metų. Nuo 2012 iki 2016 vidurinį išsilavinimą įgijusių sumažėjo 25 % (Statistikos departamento duomenimis). Tuo tarpu finansavimas aukštajam mokslui nemažėjo, o netgi, kai kuriais atvejais, didėjo. Taigi MOSTA duomenys rodo, kad į universitetus įstoja studentai su mažesniu vidutiniu balu.

Lietuvoje antrosios pakopos studijos kainuoja nuo 2262 eurų iki 12570 eurų, o trečiosios studijų pakopos kaina yra 8223 (taip pat dar prisideda beveik 4000 eurų studento skatinimui, taigi bendroje sumoje valstybei paruošti doktorantą kainuoja 12000 eurų per metus).

Pagal ŠMPF duomenis Lietuvoje 2014-2015 metais dalinėms studijoms išvyko 4270 žmonių, o 2015-2016 išvyko 4243 studentų. Iš jų antrosios pakopos studentų atitinkamai išvyko 758 2014-2015 ir 730 2015-2016 metais, trečiosios pakopos 165 ir 170 studentų. Taigi studentų poreikis išvykti, įgyti patirties ir praktikos užsienyje yra pakankamai didelis. Lietuvos aukštajame moksle vis labiau yra atstovaujami aukštesnio sociodemografinio sluoksnio atstovai ([MOSTA Lietuvos švietimo būklė 2017](#)) Dėl šios priežasties nebūtinai gambiausi Lietuvos studentai išvyksta studijuoti į užsienį. Dalis gabių Lietuvos studentų neturi pakankamai lėšų išvykti studijuoti į užsienį ir kelti savo kompetencijas ten. Paremdama gambiausius studentus valstybė suteiktų šansą visų sociodemografinių sluoksnių gambiausiems studentams siekti kokybiško prestižinio išsilavinimo užsienyje.

Santrauka

- Išvykstančių skaičius dalinėms studijoms vidutiniškai būna apie 4200
- Stojančiųjų skaičiaus mažėjimas. Kai kuriose srityse iki 30%

2.2. Prestižinio universitetas samprata

Vis daugėjant skirtingų reitingavimo sistemų labai sunku pasakyti, kas yra prestižinis universitetas, kokiais kriterijais vadovaujantis galima universitetą laikyti prestižiniu. Tuo tarpu Lietuvoje šiuo metu nėra universitetų, kurie patektų į pirmuosius pasaulio šimtukus pagal bet kurią reitingavimo sistemą. Yra kelių tipų reitingavimo sistemų:

1. Akademiniai reitingai, kurių pagrindinis tikslas yra sukurti universitetų lyginimo lenteles:

- Academic Ranking of World Universities (ARWU) – Shanghai Ranking Consultancy
- THE World University Ranking – Times Higher Education
- Global Universities Ranking – Reitor
- QS World University Rankings

2. Reitingai atsižvelgiantys tik į mokslinę veiklą:

- Leiden Ranking - Leiden University
- Performance Rankings of Scientific Papers for World Universities – Taiwan Higher Education Accreditation and Evaluation Council
- Assessment of University-Based Research – European Commission

3. Multirankų sistemos:

- CHE University Ranking – Centre for Higher Education Development/die Zeit
- European Multidimensional University Ranking System (U-Multirank)

4. Interneto reitingai:

- Webometrics Ranking of World Universities

5. Reitingai pagal mokymosi siekiai:

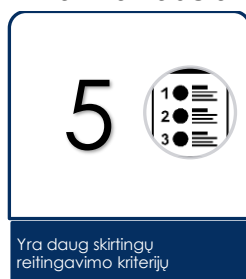
- Assessment of Higher Education Learning Outcomes Project – OECD

Dažniausiai vadovaujamosi tokiais visuotinai žinomais reitingais, kaip Times, QS ir Shanghai. Dėl šios priežasties susiduriama su keliomis problemomis. Pasak Studijų kokybės vertinimo centro tokie reitingai ne visada nurodo realią kokybę ir palyginimui neįtraukia daugumos pasaulio universitetų. Taip pat yra paremti daugiau universiteto žinomumu, kas ne visada gali reikšti aukštą mokslo ir studijų kokybę dėl to pasitikėti jais yra ganėtinai sudėtinga, tą galime matyti platesnėje [Global University Rankings And Their Impact](#) (Rauhvargers, 2011) analizėje.

Reitingavimo sistemos labai skiriasi ir bent jau Lietuvos universitetų vietos tarp skirtingų reitingavimų gali skirtis keliais šimtais pozicijų. Dėl to suprasti, kuria reitingavimo sistema galima vadovautis yra pakankamai sudėtinga. Šitas problemas mėgina spręsti ir The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), kuri yra išleidusi [Guidelines Quality Provision in Cross-border Higher Education](#) leidinį, kuriame išdėto būtinus kriterijus universitetų palyginimui. Taip pat 2006 metais buvo sušaukta Tarptautinė Reitingų ekspertų grupė Berlyne. Konferencijos metu buvo sukurtos bendros gairės, kuriomis reiktų vadovautis, norint reitinguoti universitetus. Pagal Global university rankings and their impact (Rauhvargers, 2011) dažniausiai reitingai žymiai geriau nusako universiteto mokslinį potencialą, nei dėstymo kokybę. Pagal Studijų kokybės vertinimo centrą laikyti vieną ar kitą reitingavimo sistemą, kaip geresnę ar parodančią ar universitetas yra prestižinis yra problematiška. Pirmiausia dėl to, jog nėra visiškai aiški tų reitingavimo sistemų aprėptis. Nevisi universitetai yra įtraukiami, dėl to sunku pasakyti, jog toks universitetas gali būti laikomas geriausiu pasaulyje, neatsižvelgiant į visus pasaulio universitetus. Taip pat pagal šituos reitingus Lietuvos universitetų užimamoms vietos labai varijuoja ir jei vienoje reitingavimo sistemoje gali užimti pakankamai aukštą vietą, kitose išvis gali nefigūruoti. Dėl to, prestižiškumo sąvoka gali būti suprantama labai įvairiai.

Santrauka

- Yra mažiausiai 5 tipų skirtingos reitingavimo sistemos.

Reitingavimo sistema	Universitetų lyginimo			Mokslinės veiklos			Multirank		Interneto	Mokymosi siekiai
	QS	THE	ARWU	Leiden	Taiwan	EC	CHE	U-Multirank	Webometrics	OECD
Mūsų aukščiausiai vertinamo universiteto vieta	481-490	601-800	-	1260	-	-	neįtraukti	-	768	-

ŠALIES ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI

Viena opiausių valstybinio masto problemų yra emigracija ir jos pasėkoje vykstantis gabiausių protų nutekėjimas. Darbo rinka susiduria su darbuotojų stygiumi, todėl valstybės žmogiškųjų išteklių resursai, darbuotojų ruošimas turi būti koordinuojami tarpinstituciniu lygmeniu. Tiek darbuotojų ruošimu užsiimančios švietimo įstaigos, tiek jų įdarbinimu, verslo aplinkos kūrimu, skatinimu ir pritraukimu užsiimančios institucijos turėtų būti suinteresuotos efektyviai ir tikslingai valdyti švietimo ir įdarbinimo politikas.

3. Šalies Žmogiškieji ištekliai

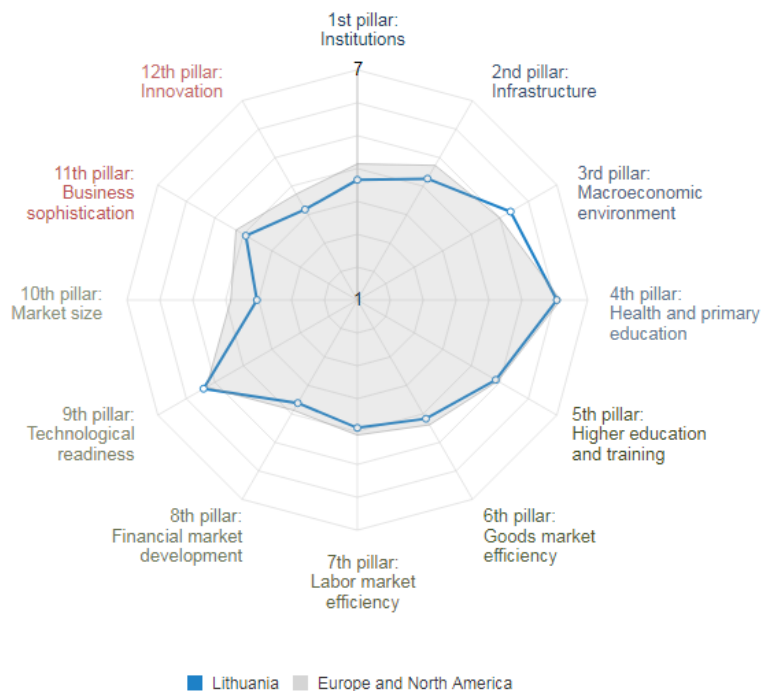
3.1. Nacionalinė žmogiškųjų išteklių stebėseną

Valstybė planuoja specialistų poreikį remiantis duomenimis surinktais iš įvairių institucijų ir nuolat tobulina šią sistemą. Bendraujant su specialistais atsakingais už žmogiškųjų išteklių panaudojimą (tai apima ir stebėseną ir pačių išteklių pritraukimą), buvo pastebėta, jog dar nėra viską apimančios valstybinės sistemos, kuri tai atliktų. 2013 metais Ūkio ministerija atliko pirmąjį pilotinį stebėsenos ir žmogiškųjų išteklių poreikio prognozavimą 2014-2018 metams - [zips](#). 2012-2016 m. Vyriausybės programoje prioritetu buvo įvardinamas poreikis „sukurti aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimo ir karjeros stebėsenos sistemą“. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA) 2015 atliko [Specialistų kvalifikacijų žemėlapių pirminę analizę](#), kuria bandė išsiaiškinti, kaip skirtingų kryptių grupių absolventams sekasi įsidarbinti po studijų baigimo. Šiuo metu planuojama, kad Kvalifikacijų žemėlapių pakeis Nacionalinė žmogiškųjų išteklių stebėseną. Žmogiškųjų išteklių stebėsenos įrankis galėtų vis tiksliau identifikuoti planuojamą specialistų poreikį ir atitinkamai jį paruošimą. Pasak pačių specialistų kyla daug techninių, rinkos sąlygotų ir politinių iššūkių, atliekant tokias analizes: duomenų trūkumas, fragmentiškumas, nesuderinamumas, sparti darbo rinkos kaita, tiesioginių užsienio investicijų kiekis ir trumpalaikiai politiniai sprendimai. Šis įrankis galėtų padėti sukurti darbo rinkos ir švietimo sistemos, kurių specialistų taksonomiją. Remiantis ja, būtų galima tiksliau išsiaiškinti, kurių studijų programų paruošimas nėra tinkamas darbo rinkai, specialistų ruošima per daug arba neruošiama išvis. Kol kas prognozė apie specialistų poreikį buvo pateikta Ūkio ministerijos (ŪM) nutarimu 2017 vasario 8d., remiantis aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojų Lietuvoje trūkumu. Įgyvendinus stebėseną procesas ir poreikių formulavimas būtų nuolatinis ir vykdomas MOSTA (žiūrėti priedą nr.1).

3.2. Žmogiškųjų išteklių trūkumas

Su aukštos kvalifikacijos specialistų poreikiu susiduriama metai iš metų. Įvairios tiek pasaulinės tiek nacionalinės apžvalgos tyrimai ir ataskaitos turėtų būti naudojami kaip šaltiniai ir rekomendacijos siekiant įvertinti žmogiškųjų išteklių poreikį valstybei. JPP „Kurk Lietuvai“ programos projektų vadovai tai pat skyrė dėmesio šiai problemai. Buvo vykdomi šie projektai: [„Žmogiškųjų išteklių pritraukimo ir susigražinimo sistemos sukūrimas“](#), [„Kvalifikacijų suteikimo sistemos Lietuvoje tobulinimas“](#). Problema yra eskaluojama ne tik šalies lygiu, ją galima išvelgti ir globalaus lygmens organizacijų ataskaitose. Vienas iš Investors' Forum pasiūlymų Lietuvos investicinės aplinkos gerinimui yra skatinti grįžtamąją

emigraciją į Lietuvą ir kvalifikuotos darbo jėgos bei talentų pritraukimą (Investors' Forum 2017) "Tradiciškai investuotojai taip pat atkreipė dėmesį į švietimo sistemos problemas. Viena esminių – kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, kuriam mažinti būtinos sistemingos reformos ir aiški švietimo sistemos vizija" Investor's Forum. 2016) Pasaulio ekonomikos forumo ataskaitos tik patvirtina šias išvadas. Sudarytas Globalios konkurencijos indeksas 2017 - 2018 metams (World Economic Forum 2018) Lietuvą kotiruoja 41 vietoje iš 137. Vertinant faktorius, kurie trukdo palypėti aukščiau kaip viena svarbiausių išskiriama neadekvačiai lavinama darbo. Analizuojant sektorių lygmeny, inovacijų dalis atrodo prasčiausiai (žiūrėti žemiau).

1 pav. Lietuvos pagrindinių rodiklių palyginimas su bendru pasauliniu kontekstu (paimta iš WORLD ECONOMIC Forum 2018)

Jį panagrinėjus atidžiau, matome, kad Lietuva aukštai vertinama kaip galima vieta inovacijoms (33 vieta), verslo išlaidos tyrimams ir vystymuisi taip pat kyla. Tuo tarpu universiteto ir industrijos bendradarbiavimas, bei mokslinių institucijų kokybė krenta žemyn. Tas pats Pasaulio Ekonomikos forumas išleido ataskaitą "Globalus Žmogiškasis Kapitalas" (World Economic forum 2017a), kurioje vertina 130 šalių pagal tai, kaip jos plėtoja savo žmogiškąjį kapitalą. Lietuva kotiruojasi 25 vietoje bendrai, pakilti aukščiau labiausiai trukdo žinojimo kaip skiltis (Know-how 37), nors pajėgumų (capacity 14) yra. Lietuvoje smarkiai trūksta laisvų kvalifikuotų specialistų, kurių paruošimui gali turėti įtakos žemiau vertinama švietimo sistemos kokybė (52). Dar vienas svarbus aspektas apie kvalifikuotų specialistų trūkumą yra labai prastai vertinamos šalies galimybės išlaikyti talentą (109 vieta iš 137) ir nesugebėjimas jo pritraukti (117 iš 135) (World Economic forum 2017). Deja, bet pagal šiuos rodiklius Lietuva smunka žemyn.

Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslo instituto mokslininkės atliktas tyrimas atskleidžia, kad "grįžtamosios migracijos politikoje reikėtų žymiai daugiau dėmesio skirti grįžusiųjų integracijos procesui, ypač jų patirties ir iš užsienio parsivežamo žmogiškojo kapitalo paklausos Lietuvos darbo rinkoje didinimui" (Žvalionytė 2014). Tyrėja teigia, kad būtų galima "skatinti praktikų programas, panašias į viešajame sektoriuje vykdomą programą „Kurk Lietuvai“, bet skirtą specialistams / darbininkams privačiame sektoriuje. Tai sudarytų galimybes darbdaviams tinkamai įvertinti grįžtančių migrantų žmogiškąjį kapitalą dar iki įdarbinimo." Tarp tokių iniciatyvų galima būtų išskirti Global Lithuanian Leaders organizuojamą projektą [Talentai Lietuvai](#). Žmogiškojo kapitalo ir specifinių įgūdžių svarbą įvertino ir 2015 atliktas tyrimas, kuriame teigiama (Barcevičius 2015) "sugrįžusieji parsiveža svarbių profesinių žinių ir įgūdžių, kurių būtų buvę sunku ar net neįmanoma įgyti Lietuvoje."

3.3. Švietimas

Siekiant efektyviai išnaudoti turimus valstybinius resursus, reikia atsižvelgti į vykdomų studijų programų rentabilumą, kokybę ir jų poreikį. ŠMM išskiria, jog ypatingai trūksta pedagogų, edukacijos specialistų tuo tarpu Investuok Lietuvoje pažymi orlaivių pilotų ir IT specialistų poreikį. Kita vertus valstybei gali trūkti specialistų, kurie Lietuvoje dar nėra rengiami. Šiuo metu Lietuvoje aukštųjų mokyklų ir jų vykdomų sričių kokybinius vertinimus atlieka dvi organizacijos. Tai yra Studijų kokybės vertinimo centras (toliau SKVC) ir MOSTA. SKVC atlieka ciklinį studijų programų vertinimą, kuris naudoja užsienio ekspertų įžvalgas apie studijų kokybę. Gavus ekspertų išvadas studijų programoms yra skiriama akreditacija 3, 6 metams arba programa nėra akredituojama. Taip pat SKVC atlieka ir institucinį vertinimą. Tačiau toks vertinimas nesuteikia pagrindo palyginimui tarp skirtingų mokslo krypčių (ar netgi tų pačių krypčių). Kai tuo tarpu MOSTA atlieka lyginamąją aukštųjų mokyklų analizę pagal skirtingas temines. Mus šiuo atveju labiausia domina MOSTA 2016 metais atlikta "[Mokslo ir studijų institucijų \(universitetų\) potencialo analizė](#)". Joje buvo nagrinėta aukštųjų mokyklų ir tų krypčių, esančių aukštojoje mokykloje, situacija. MOSTA tyrė įvairius universitetų rodiklius ir vertino kiekvieno universiteto vykdomų sričių balą. Sričių balas buvo sudaromas atsižvelgus į 22 kriterijus (plačiau: [http://www.mosta.lt/images/AM tinklo_analize_galutines.pdf](http://www.mosta.lt/images/AM_tinklo_analize_galutines.pdf)). Iš tos analizės matyti keletas probleminių sričių. Pirmiausia pagal šituos vertinimus nei vienas iš humanitarinės srities dalykų skirtinguose universitetuose neviršijo 50 % balų ribos. Taip pat iš socialinių mokslų srities tik du universitetai surinko daugiau nei 60 % balų.

Taip pat 2015 MOSTA buvo atliktas užsienio ekspertų vertinimas, kurio metu buvo vertinamos institucijos ir jų mokslinių tyrimų potencialo. Šito tyrimo metu buvo vertinama tyrimų vadyba ir tyrimų kokybė, tik biomedicininį mokslų krypties bendras balas viršijo 3.2 balo iš 5 balų. Humanitarinių mokslų kryptyje daugumos centrų ateitis nėra aiški, taip pat kaip ir socialinių mokslų institutų. Tokių pavojų

vejami antros ir trečios pakopos studentai linkę išvykti į užsienio mokymo įstaigas, kurie turi didesnę finansavimą, mokslo bazę ir didesnę ryšių tinklą pasaulyje.

Santrauka

- Poreikiui stebėti buvo sukurtos zips ir kvalifikacijų žemėlapių stebėsenos sistemos
- Lietuvos švietimas pagal Pasaulio Ekonomikos forumo apklausos duomenis užima 41 vietą iš 137.
- Lietuvos galimybės išlaikyti talentus yra ribotos. Užimama 109 vieta pagal galimybes išlaikyti talentą ir 117 vieta kaip pritraukti talentą.
- Užsienio patirties turintys studentai parsiveža svarbių profesinių žinių ir įgūdžių, kurių gal nebūtų įmanoma įgyti Lietuvoje
- Humanitariniai ir socialiniai mokslais Lietuva vertinami labai vidutiniškai

Galimybės

4. Nauda ir iššūkiai studijuoti užsienyje

Tarptautinės studijos suteikia daug patirties ir galimybių studentui ateities karjere. Tai gali būti ne vien individualiai naudinga, bet ir naudinga visuomenei, valstybei, akademijai, jei žmonės, su užsienio išsilavinimu ir įvairiomis patirtimis grįžta ir kuria Lietuvoje.

Studijos užsienyje gali būti naudingos ne pačiam individui, bet ir visuomenei. Valstybei naudinga, jog jos piliečiai įgytų tarptautinės patirties, kurtų socialinį kapitalą o parsiveždami žinias ir įgūdžius pritrauktų ir užsienio kapitalą. Taip pat valstybė palaikydama kontaktą su užsienyje gyvenančiais lietuviais galėtų sukurti ryšius su užsienio mokslo įstaigomis. Tuo tarpu valstybė galėtų lengviau parengti aukščiausio lygio mokslininkus prestižiškiausiuose užsienio universitetuose. Studentų (Santiago, Tremblay, Basri, & Arnal, 2008) siuntimas valstybei galėtų tapti būdu sutaupyti, išleidžiant tuos studentus, kurių studijų programos nepopuliarios arba surenkamas mažas skaičius žmonių ir administracinis išlaikymas savoje šalyje gali brangiai kainuoti. Nors valstybei studentų išvykimas gali turėti daug naudos, bet taip pat ji turi daug iššūkių. Vienas iš tokių iššūkių gali būti studentų, kurie studijas pabaigę užsienyje studijas, gražinimas atgal į Lietuvą.

Reikia suvokti, kad globaliame pasaulyje žmonių judėjimas yra neišvengiamas. Lietuvoje, tai yra viena opiausių problemų, bet tuo pačiu tai galima stengtis paversti stiprybe. Yra pastebėta, kad užsieniečiai mokslininkai išspausdina 4.5 karto daugiau ir 10 kartų išleidžia daugiau (Dodani & LaPorte, 2005) patentų nei jų kolegos likę savoje šalyje. Turint tokius skaičius būtų galima išlaikyti bendradarbiavimą su užsienio lietuviais ir siekti gražinti juos atgal. Jau turėdami daug ryšių mokslinių publikacijų ir patentų tokie žmonės galėtų pritraukti užsienio investuotojus. Tyrimai atskleidžia, jog studijavimas užsienyje leidžia jaustis globalių iššūkių problemos sprendimo dalimi (Clarke, Flaherty, Wright, & McMillen, 2009). Tokių žmonių mąstyme pastebima daugiau inovatyvių sprendimų ir mažiau baimių, sprendžiant problemas.

Lietuva turi visas galimybes tapti tarptautiškumą vertinančia ir besinaudojančia valstybe. Pagal Eurostat duomenis mes esame viena labiausiai išsilavinusių šalių Europos sąjungoje. Jei daugiau žmonių susipažintų su skirtingomis kultūromis, tai galėtų atnešti ir darbo santykių pokyčių (galime perkelti geruosius pavyzdžius

atsivežtus iš užsienio). Taip pat grįžę kūrybingi ir išsilavinę asmenys turi daugiau įrankių ir žinių pagerinti Lietuvos ekonominį ir socialinį potencialą. Tokie žmonės galėtų kurti apmokymo programas, tyrimų projektus ir dėstyti savo kolegoms (Dodani & LaPorte, 2005).

Verslui studentų išsiuntimas į užsienį galėtų atnešti labai didelę finansinę naudą. Kaip jau buvo minėta, pagal Investuok Lietuvoje duomenis ir MOSTA atliekamas analizės, pastebimas didėjantis kai kurių specialistų poreikis. Specialistų siuntimas į užsienį gali ne tik garantuoti reikiamo specialisto išugdymą, bet ir paskatinti reemigranto verslumą. Taip pat bendravimo su kai kuriomis kultūromis įgūdžių, kurių vertė yra sunkiai išmatuojama, bet verslui gali sukurti daugiau gražos. Taip pat buvo pastebėta, kad studentai, kurie buvo išvykę studijuoti į užsienį turi sukaukę daugiau žmogiškojo kapitalo iš tos šalies, kurioje studijavo (Wiers-Jenssen, 2008).

Išvykstantiems studentams tai suteiktų neįkainojamos asmeninės patirties. Studentai tobulintų savo užsienio kalbos įgūdžius, galėtų įgyti aukštesnes kvalifikacijas, pažinti kitas kultūras. Taip pat studentai išnaudotų laiką kurdami kontaktų tinklą, kurį galėtų plėsti ir grįžę į Lietuvą. Toks tinklas gali būti ir akademiniais ir verslo tikslais. Susipažinus su mokymo metodais užsienyje juos galima realiai pritaikyti ir Lietuvoje. Tokiu būdu keičiant ir asmeninius, įmonių mokymosi įgūdžius. Gabiausiems studentams, kurie patys neturi finansinių galimybių studijuoti geriausiuose užsienio universitetuose toks šansas turėtų būti suteiktas.

Lietuvos institutams naudinga turėti studentus, turinčius patirties dirbant prie naujausių technologijų ir metodų. Didelė tikimybė, jog trečiosios pakopos studentai, kurie studijavo užsienyje, turi jungtinių mokslinių publikacijų su užsienio profesoriais, su jais vis dar bendradarbiauja. Tai leistų sukurti ryšį su daugiau pasaulinių mokslo institucijų.

Eurostudent apklausos duomenys rodo, kad tik kas 10 studentas turi su studijos susijusios užsienio patirties, tai vienas mažiausių rodiklių visoje Europoje. Siuntimas pilnoms studijoms į užsienį turėtų pagerinti Lietuvos tarptautiškumo rodiklius. Taip pat pagal tyrimų duomenis (Dodani & LaPorte, 2005) užsienyje, gyvenantys studentai išspausdina virš 4 kartų daugiau straipsnių, nei kolegos likę savoje šalyje. Tai gali būti dėl spaudimo baigti studijas ar darbus svetimoje šalyje.

Manome, kad nauda gaunama studijuojant užsienyje yra visokeriopa, o esama situacija gali būti pagerinta atsižvelgiant ir į praeities sėkmes ir nesėkmes. Lietuva turi didžiulį potencialą ir galimybes, kuriomis gali pasinaudoti būdami globalaus pasaulio ir Europos sąjungos nariais.

Literatūra

Barcevičius E., Gineikytė. (2015). Aukštos kvalifikacijos migrantų sugrįžimas: ar užsienyje įgytos žinios ir įgūdžiai padeda įsitvirtinti Lietuvos darbo rinkoje? Vilnius:VPVI

Clarke, I., Flaherty, T. B., Wright, N. D., & McMillen, R. M. (2009). *Student Intercultural Proficiency From Study Abroad Programs*. *Journal of Marketing Education*. <https://doi.org/10.1177/0273475309335583>

Dodani, S., & LaPorte, R. E. (2005). *Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain?* *Journal of the Royal Society of Medicine*. <https://doi.org/10.1258/jrsm.98.11.487>

Investor's Forum. (2016). *Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indeksas (7), I ketvirtis, 2016.* Prieiga per internetą. http://investorsforum.lt/wp-content/uploads/2016/02/LIPI_2016_Q1_-_LT_-_Final.pdf

Investor's Forum. (2017). *Investors' Forum pasiūlymai Lietuvos investicinės aplinkos gerinimui*. Prieiga per internetą http://investorsforum.lt/wp-content/uploads/2015/10/Investors_Forum_pasiulymai_Lietuvoje_Investicines_aplinkos_gerinimui_visi_pasiulymai_Final.pdf

Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo ministerija. (2007). *Įsakymas dėl įgaliojimų švietimo mainų paramos fondui suteikimo (2007 m. liepos 20 d. Nr. ISAK-1521)* Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.81C44E54AB58>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (1996). *Nutarimas dėl valstybinių stipendijų Lietuvos Respublikos piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms užsienyje ir užsienio piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms Lietuvoje. (1996 m. lapkričio 13 d. Nr. 1320)*. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4A910D483A42>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (1998). *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 13 d. nutarimo Nr. 1320 "Dėl valstybinių stipendijų Lietuvos Respublikos piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms užsienyje ir užsienio piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms Lietuvoje naujos redakcijos. (1998 m. birželio 12 d. Nr. 707)*. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4A910D483A42>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2003). *Nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 13 d. nutarimo Nr. 1320 "Dėl valstybinių stipendijų Lietuvos Respublikos piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms užsienyje ir užsienio piliečių studijoms, mokslinėms stažuotėms Lietuvoje" pakeitimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės Tarptautinių studijų komisijos sudėties ir nuostatų tvirtinimo" prižiūrinimo netekusiu galios. (2003 m. liepos 18 d. Nr. 970)*. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F0F9375F6E48>.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2016) Įsakymas dėl valstybės paramos teikimo studijoms, akademiniam mobilumui ir lituanistiniam švietimui Lietuvoje ir užsienyje. (2016 m. rugpjūčio 11 d. Nr. V-690). Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ddc6cf40650311e68abac33170fc3720>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2017). *Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 13d. nutarimo Nr. 1320 dėl valstybinių stipendijų ir išmokų studijoms ir mokslinėms stažuotėms skyrimo" pripažinimo netekusiu galios.* (2017 m. sausio 25 d. Nr. 59). Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6e12f460e39f11e68503b67e3b82e8bd>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2017). *Įsakymas dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2017-2018 metų prioritetų patvirtinimo.* (2017 m. sausio 23 d. Nr. V-32). Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/952e72c0e20211e68503b67e3b82e8bd>

Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (Mosta). (2015). *Specialistų kvalifikacijų žemėlapis pirminė analizė.* Prieiga per internetą http://mosta.lt/images/leidiniai/Specialistu_kvalifikaciju_zemelapio_pirmine_analize_2015.pdf>

Rauhvargers, A. (2011). *Global University Rankings and Their Impact*, 85. <https://doi.org/9789078997276>

Santiago, P., Tremblay, K., Basri, E., & Arnal, E. (2008). *Tertiary Education for the Knowledge Society". Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation (volume 2) (Vol. 2).* <https://doi.org/10.1787/9789264046535-en>

Wiers-Jenssen, J. (2008). *Does Higher Education Attained Abroad Lead to International Jobs? Journal of Studies in International Education.* <https://doi.org/10.1177/1028315307307656>

World Economic Forum. (2017). *Global Competitiveness Index 2017-2018.* Prieiga per internetą <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/#economy=LTU>

World Economic forum. (2017a). *The Global Human Capital Report 2017.* Prieiga per internetą <http://reports.weforum.org/global-human-capital-report-2017/dataexplorer/#economy=LTU>

Žvalionytė D. (2014). *Grižusių migrantų integracija kilmės šalies darbo rinkoje: Lietuvos atvejo analizė.* Vilniaus Universitetas. Vilnius: Socialiniai mokslai, politikos mokslai.

Priedai

Nr.1 Nacionalinė žmogiškųjų išteklių stebėseną (buv. Kvalifikacijų žemėlapis)

Nacionalinė žmogiškųjų išteklių stebėseną (buv. Kvalifikacijų žemėlapis)

